

Ο δάσκαλος Γιάννης Μόραλης

ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ

Η έκδοση πραγματοποιήθηκε με την ευκαιρία της έκθεσης «Ο δάσκαλος Γιάννης Μόραλης», Μουσείο Μπενάκη Ελληνικού Πολιτισμού, 13 Φεβρουαρίου - 5 Μαΐου 2019

Ε Κ Δ Ο Σ Η

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Σπύρος Μοσχονάς - Κωνσταντίνα Ντακόλια

ΚΕΙΜΕΝΑ

Σπύρος Μοσχονάς - Κωνσταντίνα Ντακόλια

ΣΥΝΤΑΞΗ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ

Κωνσταντίνα Ντακόλια

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΣΗ ΕΡΓΩΝ

Γιάννης Βαχαρίδης - Οδυσσέας Βαχαρίδης (αρ. κατ.: 42, 68), Λεωνίδας Κουργιαντάκης (αρ. κατ.: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 16, 17, 18, 19, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 32, 33, 38, 39, 40, 41, 44, 51, 52, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 65, 66, 67, 70, 71), Ιωάννα Μωραϊτή (αρ. κατ.: 7, 13, 14, 15, 20, 21), Ναταλία Τσουκαλά (αρ. κατ.: 69, 72, 73), Χρίστος Σιμάτος (αρ. κατ.: 64). Οι φωτογραφίες των υπόλοιπων έργων προέρχονται από τα αρχεία των ζωγράφων και των συλλεκτών.

ΨΗΦΙΟΠΟΙΗΣΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ

Μαρία Αλεξίου / Εργαστήριο Συντήρησης ΜΙΕΤ

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Εριφύλη Αράπογλου - ενARTE

ΕΚΤΥΠΩΣΗ

Γ. Κωστόπουλος Γραφικές Τέχνες

Εικόνα εξωφύλλου:

Διδασκαλία σχεδίου κεφαλής από ζωντανό μοντέλο, Προπαρασκευαστικό Τμήμα, 1956-1957 [αρχείο Ι. Μόραλη / ΜΙΕΤ]

Προμετωπίδα:

Ο Γιάννης Μόραλης στην ΑΣΚΤ, 1980, φωτογραφία του Δ. Μυταρά [αρχείο Ι. Μόραλη / ΜΙΕΤ]

ISBN: 978-960-476-241-5

© έκδοσης 2019 Μουσείο Μπενάκη

© έργων οι δημιουργοί

© κειμένων οι συγγραφείς

ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ

Κουμπάρη 1, 106 74 Αθήνα

T. 210 3671000

www.benaki.gr

ΧΟΡΗΓΟΣ

ΣΩΤΗΡΗΣ ΦΕΛΙΟΣ

ΜΟΝΙΜΟΙ ΧΟΡΗΓΟΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΠΕΝΑΚΗ

ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΗΣ

ΒΕΡΓΟΣ
ΑΠΟ ΤΟ 1989

Ε Κ Θ Ε Σ Η

ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ

Μουσείο Μπενάκη

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Σπύρος Μοσχονάς - Κωνσταντίνα Ντακόλια

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Παύλος Θανάπουλος

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ

Μαρία Σαρρή, με τη συνεργασία της Σουζάνας Ζεγκίνη

ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ

Εριφύλη Αράπογλου - ενARTE

ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΧΑΡΤΩΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

Σωτήρης Μπεκιάρης

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΧΟΡΗΓΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Μαρία Θρουβάλα

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Νικολέττα Μέντη

ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΠΟΥ

Αθηνά Ησαΐα

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Σουζάνα Αποστολάκη

ΕΚΤΥΠΩΣΕΙΣ

Goldfish I&C

ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ - ΑΝΑΡΤΗΣΗ ΕΡΓΩΝ

Artlock

ΑΣΦΑΛΙΣΗ ΕΡΓΩΝ

Κατανίας Art Insurance

ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ

Εμμανουήλ Λιγνός

ΧΡΩΜΑΤΙΣΜΟΙ

Ευθύμιος και Γιάννης Μακαρούνας

ΦΩΤΙΣΜΟΙ

Στέφανος Γιαγτζής, Κυριάκος Κοσμίδης

ΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

Στέλιος Μαργαρίτης

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΦΥΛΑΞΗΣ

Χρήστος Καλογερόπουλος

ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΧΟΡΗΓΟΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

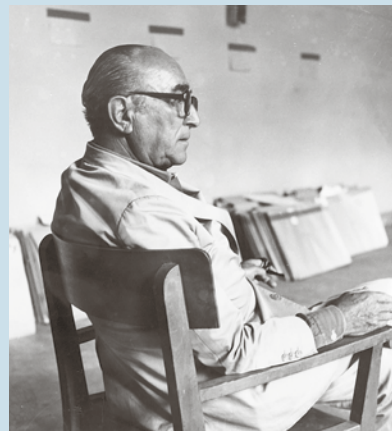
ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΠΕΝΑΚΗ

SAMSUNG

Απαγορεύεται η ολική ή μερική ανατύπωση, αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του κειμένου ή της εικονογράφησης του βιβλίου χωρίς την έγγραφη άδεια του εκδότη.

Ο δάσκαλος Γιάννης Μόραλης

ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ
Αθήνα 2019

περιεχόμενα

- 11 Για τον δάσκαλο Γιάννη Μόραλη
- 17 Διδάσκοντας τη γαλήνη
- 41 Κατάλογος έργων
- 91 Λήμματα έργων
- 129 Οι μαθητές του Γιάννη Μόραλη στην ΑΣΚΤ
- 143 Βιογραφικά εκθετών
- 147 Βιβλιογραφία

→ Για τον δάσκαλο Γιάννη Μόραλη

Όλοι ξέρουμε τον ζωγράφο Γιάννη Μόραλη. Είμαστε εξοικειωμένοι με την κλασική, αυστηρή ζωγραφική του, με τους εμβληματικούς παραστατικούς πίνακές του, με τα γεωμετρικά, αφηρημένα του γυμνά. Γνωρίζουμε επίσης για την ενασχόλησή του με τη σκηνογραφία, την εικονογράφηση ποιητικών συλλογών, τις μνημειακές συνθέσεις του όπως του ξενοδοχείου Χίλτον. Όμως ο Γιάννης Μόραλης δεν υπήρξε απλώς ένας από τους πλέον σπουδαίους ζωγράφους της μεταπολεμικής περιόδου. Ήταν, επίσης, κορυφαίος δάσκαλος, που σημάδεψε με τη διδασκαλία του την ελληνική τέχνη στο δεύτερο μισό του 20ού αιώνα.

Ο Μόραλης (1916-2009) εκλέχτηκε καθηγητής του Προπαρασκευαστικού Τμήματος της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών (ΑΣΚΤ) τον Σεπτέμβριο του 1947 και δέκα χρόνια αργότερα, τον Οκτώβριο του 1957, τακτικός καθηγητής στο Α' Εργαστήριο Ζωγραφικής. Δίδαξε στη Σχολή έως το 1983, για τριάντα έξι συναπτά έτη, και από το Εργαστήριό του πέρασαν εκατοντάδες νέοι σπουδαστές. Πολλοί μαθητές του πρωταγωνίστησαν, και πρωταγωνιστούν ακόμη, στη σύγχρονη ελληνική τέχνη, ενώ αρκετοί υπήρξαν εξέχοντες ακαδημαϊκοί δάσκαλοι.

Είθισται, όταν κάποιος ακαδημαϊκός δάσκαλος αφυπηρετεί, οι συνάδελφοι και οι μαθητές του να δημοσιεύουν προς τιμήν του έναν τόμο με μελέτες, που συνήθως εστιάζουν στο πεδίο όπου κινήθηκε ο τιμώμενος. Στους εικαστικούς καλλιτέχνες συνηθίζεται μια εξίσου επιτυχημένη πρακτική: η διοργάνωση μιας τιμητικής έκθεσης. Τέτοιες ομαδικές εκθέσεις έχουν διοργανωθεί κατά καιρούς, με αξιοσημείωτη απήχηση, όπως: Στον δάσκαλό μας Μαυροΐδη, Σπίτι της Κύπρου, Αθήνα 1997, *Είκοσι τέσσερις γλύπτες τιμούν τον δάσκαλό τους. Αφιέρωμα στον γλύπτη Γιάννη Παππά*, ΜΙΕΤ, Αθήνα 2002, *Ο Δημήτρης Μυταράς και οι συνεργάτες του στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών*, Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα 2015 κ.ά.

Στον Μόραλη, συγκεκριμένα, αφιέρωσαν οι μαθητές του την έκθεση Τιμή στον Γιάννη Μόραλη. Δάσκαλος και μαθητές-καθηγητές της ΑΣΚΤ, που φιλοξενήθηκε στην αίθουσα Τζιόρτζιο ντε Κίρικο της Σχολής Καλών Τεχνών το διάστημα 23 Νοεμβρίου - 4 Δεκεμβρίου του 2009.

Στόχος της έκθεσης που διοργανώνει το Μουσείο Μπενάκη δεν είναι, λοιπόν, μια ακόμη παρουσίαση των μαθητών του Μόραλη. Αντίθετα, σκοπός είναι να φανεί η σημασία της εργασίας του Μόραλη στη Σχολή. Να τονιστεί, δηλαδή, πώς η ελεύθερη διδασκαλία που εκείνος υιοθέτησε, διαμόρφωσε τελικά τους σπουδαστές του με τέτοιον τρόπο αφήνοντας πίσω όχι απλούς επιγόνους αλλά αυθύπαρκτες καλλιτεχνικές οντότητες, που ακολούθησαν ριζικά διαφορετικούς δρόμους.

12

Στον κατάλογο δημοσιεύονται έργα ορισμένων μαθητών του Μόραλη. Ξεκινώντας από τους παλαιότερους προς τους νεότερους, με βάση τη χρονιά που μπήκαν συγκεκριμένα στο Εργαστήριο του Μόραλη (συμπεριλαμβανομένων, όμως, των ετών του Προπαρασκευαστικού από το 1947 και μέχρι το έτος 1957). Πρόκειται για τους: Μαριλένα Αραβαντινού, Νίκο Κεσσανλή, Σταύρο Μπαλτογιάννη, Δημήτρη Κοντό, Δημοσθένη Κοκκινίδη, Δημήτρη Μυταρά, Πέπη Σβορώνου, Νέστορα (Παπανικολόπουλο), Αλέκο Φασιανό, Ρένα Παπασπύρου, Βαγγέλη Δημητρέα, Βάσω Κυριάκη, Μάκη Θεοφυλακτόπουλο, Χρόνη Μπότσογλου, Νίκο Παραλή, Γιώργο Ζιάκα, Κυριάκο Κατζουράκη, Τριαντάφυλλο Πατρασκίδη, Ζαχαρία Αρβανίτη, Γιάννη Κόττη, Θανάση Μακρή, Ολίβια Μιχάλη, Κώστα Παπανικολάου και Μαριλίτσα Βλαχάκη. Παρουσιάζονται έργα τους που χρονολογούνται στα χρόνια των σπουδών και αντιπαρατίθενται με ώριμες δημιουργίες τους, σε μια προσπάθεια να φανούν αφενός η εξέλιξή τους μακριά από τη σκιά του δασκάλου και αφετέρου οι ετερόκλητες κατευθύνσεις που αυτοί ακολούθησαν.

Η επιλογή των παραπάνω καλλιτεχνών δεν είναι ούτε αξιολογική ούτε αντιπροσωπευτική ως προς τον αριθμό των σημαντικών ζωγράφων που βγήκαν από το Εργαστήριο του Μόραλη. Χωρίς αυτό να αναιρεί τη σπουδαιότητα εκείνων που περιλαμβάνονται στον κατάλογο και, πολύ περισσότερο, εκείνων που δεν περιλαμβάνονται, η παρούσα επιλογή επιχειρεί πρωτίστως την αντιπροσώπευση του ευρύτατου χρονικού φάσματος αναφορικά με την παρουσία του δασκάλου Μόραλη στη Σχολή: από τα τέλη της δεκαετίας του 1940 έως και τις αρχές της δεκαετίας του 1980. Επελέγησαν, δηλαδή, ζωγράφοι που ήταν από τους πρώτους μαθητές του στη Σχολή, το μακρινό 1948 (Αραβαντινού) ή λίγο αργότε-

ρα (Κεσσανλής, Μπαλτογιάννης) και έως τους τελευταίους, το 1983 (Κ. Παπανικολάου, Βλαχάκη) που ολοκλήρωσαν μάλιστα τις σπουδές τους κοντά σε άλλους καθηγητές.

Τα έργα κατά κανόνα βρίσκονται στην κατοχή των ίδιων των καλλιτεχνών. Ωστόσο, η πλειοψηφία των σπουδαστικών έργων που παρουσιάζονται, προέρχεται από την Πινακοθήκη της ΑΣΚΤ, ενώ αρκετά από τα ώριμα έργα ανήκουν στη συλλογή του Σωτήρη Φέλιου.

Στο τέλος του μικρού αυτού βιβλίου περιλαμβάνεται, επίσης, ένας όσο το δυνατόν πληρέστερος κατάλογος των μαθητών και ακροατών που όλα αυτά τα χρόνια πέρασαν από το Εργαστήριό του στη Σχολή. Η αποδελτίωση βασίστηκε τόσο στο αρχείο της ΑΣΚΤ όσο και στο αρχείο του Μόραλη και αποτελεί την πρώτη, ολοκληρωμένη προσπάθεια καταγραφής του πλήθους των μαθητών του: σύμφωνα με την καταγραφή, είχε 478 μαθητές στο Προπαρασκευαστικό και 396 στο Εργαστήριο (αρκετοί από αυτούς βέβαια ταυτίζονται, αφού για την περίοδο 1953-1956, ο Μόραλης δίδασκε παράλληλα στο Προπαρασκευαστικό και αναπλήρωνε το κενό που άφησε η συνταξιοδότηση του Αργυρού).

13

Οι επιμελητές εκφράζουν τις ευχαριστίες τους προς όλους εκείνους οι οποίοι συνέδραμαν με τον έναν ή τον άλλον τρόπο στην ολοκλήρωση της έκθεσης και του καταλόγου. Ευχαριστίες οφείλονται στον συλλέκτη Σωτήρη Φέλιο, ο οποίος όχι μόνο δανείζει έργα του για την έκθεση, αλλά αποτελεί και τον χορηγό της. Ευχαριστίες οφείλονται, επίσης, στον Οίκο Δημοπρασιών Βέργος, για την υποστήριξή του στην όλη προσπάθεια. Ακόμη, ευχαριστούμε: την Φανιώ Μιχαλοπούλου, επιμελήτρια της συλλογής Σ. Φέλιου· τον Δρ Θεωρή Κουτσογιάννη, έφορο της συλλογής της Βουλής των Ελλήνων· το Πρυτανικό Συμβούλιο της ΑΣΚΤ, για τον δανεισμό έργων από τη συλλογή της Πινακοθήκης της Σχολής· την Χριστίνα Ανδρουλιδάκη και την CAN Gallery για τη συμβολή τους στον δανεισμό έργων του Δ. Κοντού· τον Ντίνο Λυμπερόπουλο και την γκαλερί Εικαστικός Κύκλος, για την παραχώρηση έργου της Ρ. Παπασπύρου· τον συντηρητή Στράτο Κατσικογιάννη για τη συμβολή του στον δανεισμό του έργου του Γ. Κόττη· τους επιμελητές του Μουσείου Μπενάκη, Πολύνα Κοσμαδάκη και Κωνσταντίνο Παπαχρίστου, για τη διάθεση έργων από τις συλλογές του Μουσείου· την Μαρίνα Κομπολύτη, υπεύθυνη της Βιβλιοθήκης της ΑΣΚΤ, για την πρόσβαση στο αρχείο της Σχολής· τον διευθυντή του ΜΙΕΤ, Διονύση Καψάλη, καθώς και το προσωπικό του Ιδρύματος και ιδιαίτερα τους

→ Βασίλης Παπαβασιλείου, 1991

ΧΡΟΝΗΣ ΜΠΟΤΣΟΓΛΟΥ

→ **1961-1965**

ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΝΤΑΙ ΕΝΔΙΑΜΕΣΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ
IN-BETWEEN PAGES ARE OMITTED

→ Τέμπλο – τέσσερα κεφάλια, 1994

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΚΑΤΖΟΥΡΑΚΗΣ

→ **1964-1968**

ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΝΤΑΙ ΕΝΔΙΑΜΕΣΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

IN-BETWEEN PAGES ARE OMITTED

Νίκος Κεσσαλής, *Νίκος Χατζηκυριάκος-Γκίκας – Αναμόρφωση*, 1976, μεικτή τεχνική, 187,5 x 125,5 εκ., Πινακοθήκη Γκίκα, Μουσείο Μπενάκη

Όταν το 1958 ο Μόραλης εκθέτει στη Μπιενάλε της Βενετίας μαζί με τον Γιάννη Τσαρούχη και τον γλύπτη Αντώνη Σώχο, έχει την ευκαιρία να συναντήσει ξανά τον Κεσσαλή, ο οποίος ήταν εγκατεστημένος ήδη από το 1955 στη Ρώμη. Αργότερα, ο Κεσσαλής θυμόταν: «...η συνάντησή μας ήταν γεμάτη χαρά. Είχα τρία χρόνια να δω το δάσκαλό μου το Μόραλη κι άλλα τόσα τον Τσαρούχη και τον Καπράλο που ήταν κι αυτός εκεί και που είχαμε δεσμό φιλικό από χρόνια. Έτσι εκεί κουβεντιάζοντας και περιδιαβάζοντας στα Giardini, αποφασίσαμε να κατέβουμε στη Ρώμη παρέα, διασχίζοντας την Ιταλία ολόκαιρη με το μόλις αγορασμένο από δεύτερο χέρι αυτοκίνητό μου, μια υπέροχη γκανγκστερική "Citroen"!» (Βατικιώτης 1994: 14). Παρά την ευχάριστη κατάσταση που περιγράφει ο Κεσσαλής, στα τρία χρόνια που είχαν μεσολαβήσει, η τέχνη του είχε αλλάξει δραματικά σε σχέση με τον νεαρό απόφοιτο

του 1955. Και θα άλλαζε ακόμη περισσότερο στα χρόνια του Παρισιού. Η ολόσωμη προσωπογραφία του Γκίκα ανήκει στον κύκλο των φωτομηχανικών έργων που παρουσιάστηκαν στα τέλη του 1976 στη γκαλερί Ζουμπουλάκη, στην πρώτη ουσιαστικά ατομική έκθεση του Κεσσαλή στην Αθήνα, μετά το 1955. Ο Κεσσαλής σχεδί-

ασε προσεκτικά την παρουσίαση στην Αθήνα, οργανώνοντας μια διπλή «αναδρομική»: το διάστημα 15-29 Νοεμβρίου παρουσίασε μια σειρά έργων που χρονολογούνταν μεταξύ 1957-1963 με τίτλο *Πουλιά-Λουλούδια-Τοίχοι-Collages* και ακολούθησε η ενότητα 1963-1976, *MEC-ART*. Ο Γκίκας εικονίζεται όρθιος, μνημειακός, σε μια χαλαρή αλλά σαφώς αριστοκρατική στάση και περιβάλλεται από κομμάτια της αφίσας για την αναδρομική έκθεσή του στην Εθνική Πινακοθήκη το 1973.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ: Νίκος Κεσσαλής: *Αναδρομική (1963-1976, MEC-ART: Τα πρώτα Φωτομηχανικά Έργα)*, γκαλερί Ζουμπουλάκη, 1976
ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ: Καμπουρίδης 1988, σελ. 45, εικ. 64· Restany 1988, σελ. 159

94

Σταύρος Μπαλτογιάννης, *Γυναίκείο ημίγυμνο*, 1955, λάδι σε καμβά, 93 x 70,5 εκ., συλλογή Πινακοθήκης Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών

Το συγκεκριμένο έργο έλαβε έπαινο στον ετήσιο διαγωνισμό Ημιγύμνου το 1955. Ήταν ένα από τα τρία βραβευθέντα έργα του Μπαλτογιάννη κατά το τελευταίο έτος των σπουδών του στην ΑΣΚΤ. Εκείνη τη χρονιά τιμήθηκε επίσης με το με βραβείο Γυμνού και με έπαινο Υπαιθρίων Σπουδών (Μπαλτογιάννης 2009: 143). Η μορφή αποδίδεται καθιστή, φέρνοντας το αριστερό της χέρι διαγώνια μπροστά από την κοιλιά και ακουμπώντας την παλάμη στον δεξιό μηρό της. Παρά την απλότητά της, η στάση είναι εξαιρετικά απαιτητική, καθώς ο νεαρός σπουδαστής καλείται να αποδώσει την προοπτική σύμπτωση των μηρών,

παράλληλα με την ποικιλία των αξόνων που δημιουργούν τα άνω μέλη και το κεφάλι. Ο Μπαλτογιάννης χρησιμοποιεί αφαιρετικό σχέδιο και πλάθει τη μορφή του με φαρδιές, κοφτές πινελιές που δημιουργούν σαφείς χρωματικές επιφάνειες, θυμίζοντας σύγχρονα έργα του δάσκαλού του. Παράλληλα, υιοθετεί μια ψυχρή τονική

κλίμακα, όπου κυριαρχούν οι γκριζοί και λαδοπράσινοι τόνοι, ακόμη και στο γυμνό σώμα. Με αυτόν τον τρόπο, ενοποιεί τη ζωγραφική επιφάνεια επιτυγχάνοντας αξιοζήλευτη ισορροπία, παρά την αυστηρότητα που αποπνέει το σύνολο.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ: –
ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ: Δασκαλοθανάσης - Χαρβαλιάς 2007Α· Μπαλτογιάννης 2009, σελ. 145

← 7

← 8

9 →

Σταύρος Μπαλτογιάννης, Πλησμονή, 2006, κηρομάστιχο σε καμβά, 120 x 120 εκ., συλλογή του καλλιτέχνη

«Μεγάλος αριθμός έργων του Μπαλτογιάννη έχει σαν θέμα το γυμνό, που χωρίς να είναι ρεαλιστικό δείχνει τη σχεδιαστική του δεξιωσύνη που δίνει αβίαστες ζωγραφικές λύσεις σε περίπλοκες στάσεις. Στη σωστή λύση διάφορων τέτοιων θεμάτων (π.χ. ένα γόνατο που έρχεται κατ' ευθείαν εμπρός ή ένα κεφάλι που κάμπτεται προς τα δεξιά εκτείνοντας δυνατά την άλλη πλευρά) συμβάλλει η χρήση του χρώματος. Πλούσιο αλλ' όχι φανταχτερό, με μεγάλη ευαισθησία και συχνά σε επάλληλες πινελιές διαφορετικών αποχρώσεων βαλμένο», σημειώνει το 1982 ο Νίκος Ζίας (Ζίας 1982: 51) με αφορμή την έκθεση του ζωγράφου στις Νέες Μορφές. Το έργο του Μπαλτογιάννη, συυφασμένο άρρηκτα με την ενδελεχή μελέτη του πάνω στην κηρόχυτη τεχνική, κινείται στο πλαίσιο της αναπαράστασης και το γυ-

ναικίο γυμνό, παράλληλα με την τοπιογραφία, γίνονται τα βασικά θέματα της ζωγραφικής του. Στην Πλησμονή, έργο της ωριμότητας του ζωγράφου, εικονίζεται νέα καθιστή στην άκρη του μεταλλικού κρεβατιού. Το γυμνό σώμα, διαμορφώνεται από τον έντονο

χιασμό των μελών (για παράδειγμα, το ένα χέρι μπλέκεται πίσω από τα μαλλιά, ενώ το άλλο πέφτει χαλαρά πάνω στο στρώμα). Όμως, στο κάτω μέρος της σκηνής, τα πόδια χάνονται στο φόντο: δεν ζωγραφίζονται οι κνήμες, αφού το ενδιαφέρον δεν εστιάζει στη ρεαλιστική απεικόνιση αλλά στη σύλληψη της στάσης, στη ροή της κίνησης. Την αίσθηση της ροής επιτείνει και ο αφαιρετικός τρόπος απόδοσης του δω-ματίου.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ: Σταύρος Μπαλτογιάννης. Χωρίς μοντέλο, κατάλογος έκθεσης, Μουσείο Μπενάκη, 15 Σεπτεμβρίου-25 Οκτωβρίου 2009

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ: Μπαλτογιάννης 2009, σελ. 39

10 →

Δημήτρης Κοντός, Γυναικείο ημίγυμνο, 1955, λάδι σε καμβά, 93 x 72 εκ., συλλογή Πινακοθήκης Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών

Είναι εξαιρετικά γοητευτική και συνάμα διδακτική η σύγκριση των έργων με το ίδιο θέμα, νεαρών ζωγράφων από τους διαγωνισμούς της ΑΣΚΤ. Ο πίνακας του Κοντού αποτυπώνει από διαφορετική γωνία θέασης (από τα πλάγια αυτή τη φορά) το μοντέλο που πραγματεύεται και ο Μπαλτογιάννης (αρ. κατ. 8). Οι δύο σπουδαστές και φίλοι (πρέπει να σημειωθεί ότι αμέσως μετά την επιστροφή του από το Παρίσι, το 1963, ο Κοντός δούλεψε μαζί με τον Μπαλτογιάννη στη συντήρηση του Καθολικού της Μονής Φιλανθρωπηνών, στο νησάκι της λίμνης των Ιωαννίνων) έλαβαν το 1955 έπαινο Ημιγύμνου, πιστοποιώντας το εξαιρετικό τους ταλέντο, μολονότι αργότερα ακολούθησαν ριζικά διαφορετικούς εικαστικούς δρόμους. Στο έργο του, ο Κοντός, παρακάμπτοντας τη δυσκολία της θέσης

του ως προς το μοντέλο (οι θέσεις των σπουδαστών στους ετήσιους διαγωνισμούς καθορίζονταν με κλήρο), κατάφερε να δώσει μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα σύνθεση, με το βάρος να πέφτει στον παράγοντα του φωτός. Έτσι, η σπουδή γίνεται ένα σχόλιο στη σχέση φωτισμένων και σκιασμένων περι-οχών του γυμνού σώματος, στο

πλαίσιο της σκιάς, στην υποβλητικότητα του συνόλου. Εξαιρετικό ενδιαφέρον αποκτά και ο τρόπος που ο Κοντός χειρίζεται το βάθος, με το καβαλέτο, το τελάρο και τον τοίχο να λειτουργούν ως αυτόνομα πλαστικά στοιχεία. Όλα τούτα δεν σημαίνουν πως το έργο ξεφεύγει από το ακαδημαϊκό πλαίσιο, ωστόσο, γίνεται εμφανής ο αφαιρετικός, διόλου περιγραφικός τρόπος με τον οποίο ο ζωγράφος αντιλαμβάνονταν το οπτικό ερέθισμα.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ: -

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ: Δασκαλοθανάσης - Χαρβαλιάς 2007Α